

**Історія Тома Джонса, знайди.
роман у 2 т. Т. 1**

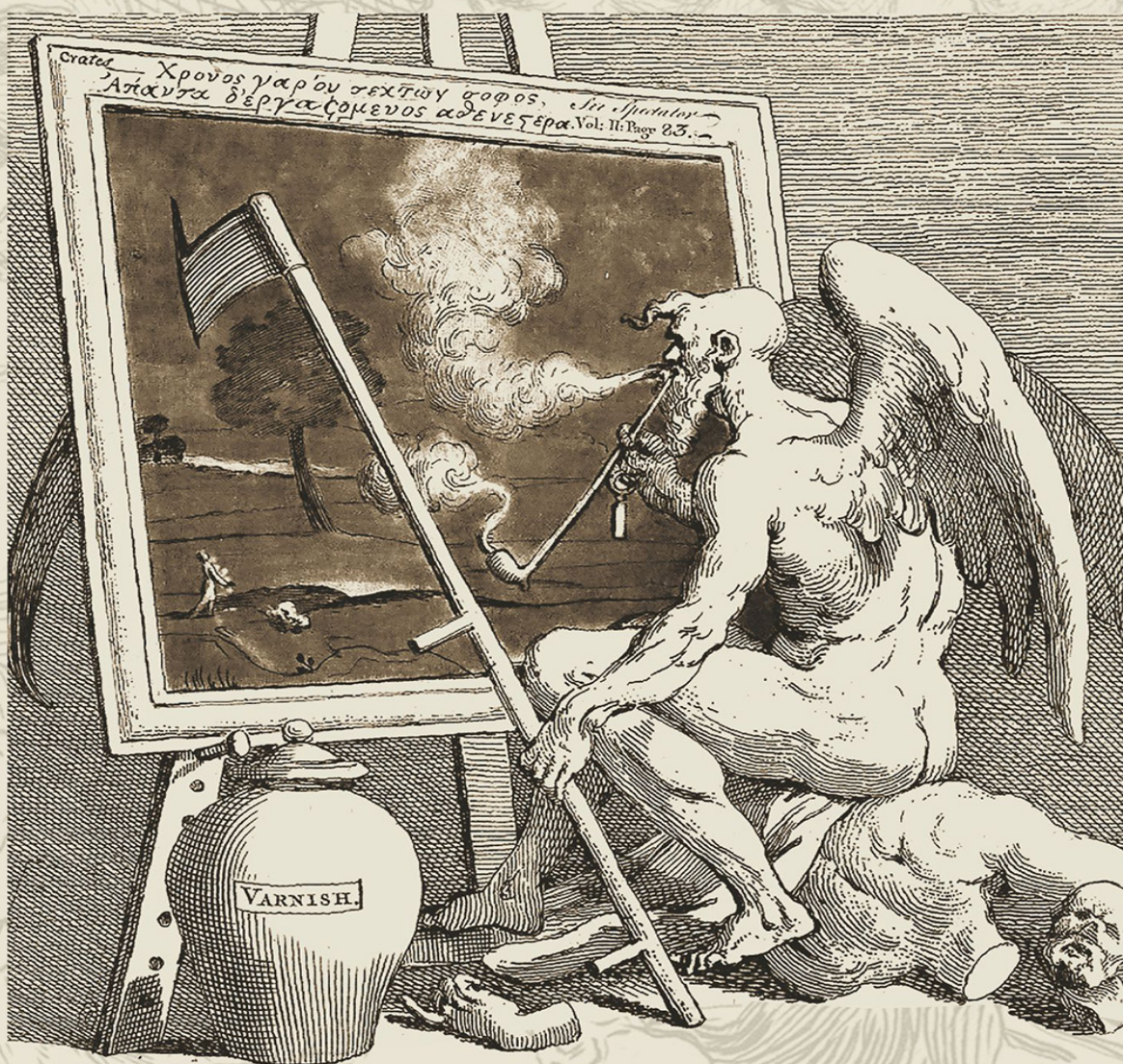
КУПИТИ

«Історія Тома Джонса, знайди» Генрі Філдінґа вважається одним із найвидатніших світових романів і, за версією ряду англомовних видань, входить до першої сотні найкращих книг людства всіх часів і народів. По суті, він є британською версією іспаномовного «Дон Кіхота». Цей комічний чи то сатиричний роман вперше вийшов друком 28 лютого 1749 року в Лондоні. Архіскладний за змістом та композицією твір - із вступними філософсько-етичними розділами, рясно пересипаний латинськими виразами та уривками з творів античних авторів - є глибоким і всебічним дослідженням людської натури. Автору вдалося створити широку панораму сучасного йому життя англійського суспільства. Цей твір вважається вершиною творчості Філдінґа - його «magnum opus».

Вперше перекладений українською.

ΓΕΝΡΙ ΦΙΛΔΙΝΓ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΜΑ ΔΖΟΗΣΑ, ΖΗΑΪΔΙ

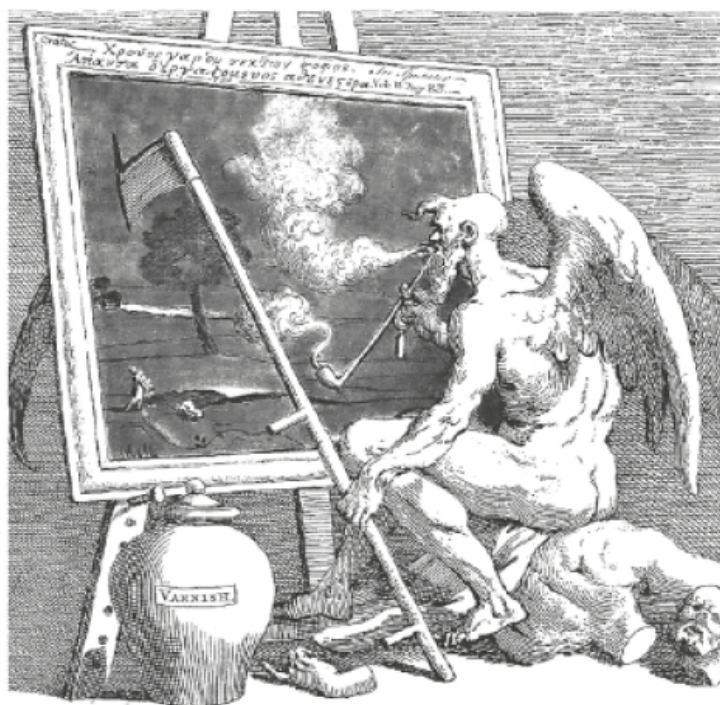
1
TOM

Генрі Філдінґ
Історія Тома Джонса,
знайди
У двох томах

В. Гогарт. Генрі Філдінг

ГЕНРІ ФІЛДІНГ
ІСТОРІЯ
ТОМА ДЖОНСА,
ЗНАЙДИ

1
ТОМ

HENRY FIELDING

the History of Tom Jones,
a Foundling
volume one

ГЕНРІ ФІЛДІНГ

Історія Тома Джонса,
знайди

Том перший

З англійської переклала
Ірина Кабаль-Бондаренко

Філдінг Генрі

Історія Тома Джонса, знайди : роман у 2 т. Т. 1 / Генрі Філдінг ; пер.
з англ. І. Кабаль-Бондаренко. — Тернопіль : Видавництво Богдан,
2023. — 384 с.

ISBN 978-966-10-8812-1

«Історія Тома Джонса, знайди» Генрі Філдінга вважається одним із найвидатніших світових романів і, за версією ряду англомовних видань, входить до першої сотні найкращих книг людства всіх часів і народів. По суті, він є британською версією іспаномовного «Дон Кіхота». Цей комічний чи то сатиричний роман вперше вийшов друком 28 лютого 1749 року в Лондоні. Архіскладний за змістом та композицією твір — із вступними філософсько-етичними розділами, рясно пересипаний латинськими виразами та уривками з творів античних авторів — є глибоким і всебічним дослідженням людської натури. Автору вдалося створити широку панораму сучасного йому життя англійського суспільства. Цей твір вважається вершиною творчості Філдінга — його «magnum opus».

Вперше перекладений українською.

© І. Кабаль-Бондаренко, переклад, 2022

© Видавництво Богдан, виключна ліцензія
на видання, оригінал-макет, 2023

Henry Fielding

The History of Tom Jones, a Foundling, 1749

Обкладинка (Т. 1):

гравюра Вільяма Гогарта «Час старить картини» (1761 р.),
«Метрополітен-музей», Нью-Йорк

Форзац (Т. 1):

гравюра Вільяма Гогарта «Характери і карикатури» (1761 р.),
Національна галерея Вікторії, Мельбурн, Австралія

Охороняється законом про авторське право.

*Жодна частина цього видання не може бути відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу видавництва.*

Вступ

*Високоповажному ДЖОРДЖУ ЛИТТЛТОНУ¹,
есквайру, лордові-уповноваженому Державної
скарбниці².*

Сер,

попри вашу постійну відмову поставити перед цією присвятою своє ім'я, я все ж наполягаю на власному праві шукати вашого покровительства для сеї моєї праці.

Саме завдяки вам, сер, ця історія взагалі була написана. Через ваше побажання у мене вперше виникла думка про подібний твір. Відтоді минуло так багато років, що ви, ймовірно, вже забули про сю обставину, однак ваші бажання — для мене закон, і враження про це ніколи не зітруться з моєї пам'яті.

І знову ж таки, сер, — без вашої допомоги ця історія ніколи не була б завершена. Нехай вас не дивує таке моє твердження. Я не хочу, щоб вас запідозрили в тому, що ви пишете романи. Я хочу лише сказати, що частково завдячую вам своїм існуванням впродовж значної частини часу, яку я витратив на свій твір. Є ще одна обставина, про яку я хотів би вам нагадати, якщо вже ви такий забудькуватий і не пам'ятаєте своїх учинків, — але про них, сподіваюсь, я завжди пам'ятатиму краще, ніж ви.

Й останнє. Саме завдяки вам ця історія з'явилася в її нинішньому вигляді. Якщо в цьому творі, як дехто мав приємність зауважити, дано зображення насправду доброзичливої людини яскравіше за те, що зазвичай трапляється в літературі, — то чи виникнуть у будь-кого, хто знає вас, хоч найменші сумніви, з кого списано сей образ? Гадаю, світ не настільки леститиме мені, щоби вирішити, що я списав його з самого себе. Мені до цього байдуже, однак усі мусять визнати, що двоє людей³, у яких я запозичив цю рису — двоє найкращих і найдостойніших людей на світі — є моїми найліпшими та

найвідданішими друзями. Я міг би вдовольнитися цією заявою, однак моє марнославство хоче долучити до них ще й третього: його я долучаю не лише тому, що він найвизначніший та найблагородніший, і не лише через його високе становище, а й завдяки його власним заслугам перед суспільством та особистим якостям. Але тут — хоча серце моє переповнює вдячність за воістину королівські благодіяння герцога Бедфорда⁴ — ви мусите вибачити мені, якщо вам нагадаю, що саме ви порекомендували мене моєму благодійникові.

То якими ж можуть бути ваші заперечення супроти почесної присвяти, на якій я наполягаю? Адже ви так тепло відгукнулися про мою книжку — чому ж вам має бути соромно, бачачи своє ім'я перед присвятою? Отож, сер, якщо вас нічого не бентежить у самій книжці, то вас нічого не може й не повинно ображати й у моїй присвяті. І я зовсім не зобов'язаний відмовлятися від свого права на ваше заступництво та покровительство через те, що ви похвалили мою книжку, бо хоча я багато чим вам завдячую, однак похвалу цю я не додаю до загальної лічби, бо в ній дружба, я переконаний, не відіграє жодної ролі, адже вона нездатна вплинути ні на ваше судження, ні на вашу безсторонність. Ваш ворог у будь-який час може розраховувати на вашу похвалу, лише напrawdę заслуживши її; найбільше ж, на що можуть розраховувати ваші друзі, що схилили — це ваше мовчання, або ж — якщо провина надто серйозна — на лагідну поблажливість.

Словом, сер, я підозрюю, що істинна причина вашої відмови виконати моє прохання полягає в нелюбові до публічної похвали. Я вже помітив, що ви — так само, як і двоє інших моїх друзів — з великою неохотою сприймаєте саме лише згадування про власні чесноти, адже, як сказав один великий поет про таких, як ви (бо він цілком справедливо міг би сказати це про всіх трьох), ви «Робите добро потайки, і червонієте, коли про це стає відомо».⁵

Якщо люди такого складу соромляться похвал більше, ніж інші — осуду, то наскільки ж справедливими мусять бути ваші побоювання довірити моєму перу власне ім'я! І як би страшився нападок автора будь-хто інший, хто отримав би від нього стільки ж образ, скільки я від вас виявів прихильності!

І хіба ж страх огуди не росте пропорційно до величини провини, в якій ми відчуваємо себе винними? Якщо, скажімо, все наше життя

постійно давало нам матеріал для сатири, то як же нам не тремтіти, якщо воно потрапляє до рук роздратованого критика? У нашому ж випадку, сер, якщо ми застосуємо все це, беручи до уваги вашу скромність та відразу до панегіриків — тоді ваші побоювання щодо мене видаватимуться цілком справедливими.

І все-таки ви мали б винагородити моє честолюбство хоча б тому, що я завжди радше віддаватиму перевагу вашим бажанням, ніж вдовольнятиму своїй. Яскравим доказом сього слугуватиме нинішнє звернення, в котрому я вирішив наслідувати приклад усіх інших авторів, які пишуть присвяти; тож я пишу не те, чого мій покровитель насправді заслуговує, а те, що він читатиме з більшим задоволенням.

Відтак без подальшого вступу репрезентую вам працю кількох років мого життя. Які в ній є достоїнства, вам уже відомо. Якщо завдяки вашому доброзичливому відгуку я відчув певну повагу до неї, то цього не можна приписати марнославству — бо я так само беззастережно погодився б із вашою думкою, якби вона була на користь твору якогось іншого автора. Принаймні мені вільно сказати, що якби я вбачав у своєму творі якийсь суттєвий недолік, то ви були б останнім, до кого я звернувся б за покровительством.

Сподіваюсь, що ім'я мого патрона кожному, хто лише береться до читання сього твору, буде запорукою, що він не знайде в ньому нічого недозволеного стосовно релігії та доброчесності; нічого несумісного із суворими правилами пристойності; нічого такого, що могло б образити найцнотливіші погляди. Навпаки: я заявляю, що щиро намагався зобразити доброту й невинність у найвигіднішому світлі. Вас має потішити, що цієї мети я досягнув і, сказати правду, її найлегше досягти в книгах такого жанру, бо приклад — це свого роду картина, на якій доброчесність стає немовби об'єктом споглядання і вражає нас тією красою, яка, за твердженням Платона, постає тут у своїй неприкритій красі.

Крім розкриття краси доброчесності на радість людства, я намагався на догоду сій чесноті навести аргумент сильніший, переконуючи людей, що прагнути її — в їхніх власних інтересах. Із цією метою я показав, що жодне усвідомлення провини не здатне компенсувати втрату душевного спокою — незмінного супутника невинності та доброчесності — й у жодний спосіб не в змозі врівноважити зло

тривоги та жаху, що їх провина натовість поселяє в наших душах. І знову ж таки — позаяк самі по собі ці надбання, зазвичай, нічого не варті, а засоби досягнення є здебільшого низькими й ганебними, то, в найкращому випадку, вони є ненадійними й завжди сповнені небезпек. І, нарешті, я всіляко намагався насаджувати поняття, що доброчесності та невинності можна зашкодити хіба що нерозважливістю, яка сама-одна лише й заманює людей у пастку, котру розставляють для неї обман і підлість — мораль, над якою я вельми працюю, адже засвоєння її з-поміж усього іншого найлегше може увінчатися успіхом, оскільки, гадаю, набагато легше зробити добрих людей мудрим, ніж поганих — добрими.

Для досягнення цієї мети я використав у моїй історії всю свою дотепність і гумор, на які лише був здатен, аби, всіляко висміюючи людські пороки та безрозсудства, відучити від них людей. Наскільки я досягнув у цьому доброму починанні успіху — судити неупередженому читачеві, до якого маю лише два прохання: по-перше, не шукати в цьому творі досконалості, а, по-друге, поставитися з певною долею поблажливості до окремих частин його, якщо в них не знайдеться тих чеснот, яких, сподіваюся, не позбавлені інші його частини.

Я не затримуватиму вас далі, сер. Насправді в мене вийшла ціла передмова, хоча я заявив, що маю намір написати присвяту. Але чи ж могло бути інакше? Хвалити вас я не наслідуюся, тож єдиний спосіб, як мені цього уникнути, хоча ви не полишаєте моїх думок — зберігати мовчання або скерувати свої думки на інший предмет.

Тож прошу вибачити мені те, що я сказав у цьому посланні не лише без вашої згоди, а й цілковито всупереч їй, і дозвольте, принаймні публічно, заявити, що

з величезною повагою та вдячністю залишаюся
вельми відданим вам, сер, покірний слуга ваш,
Генрі Філдінг

¹ Литтлтон George (Lyttelton, 1st Baron Lyttelton; 1709–1773) — англійський політик і меценат. Він був другом Філдінга й автором кількох творів, допомагав іншим письменникам і протегував митців. Матеріально підтримував поета А. Поупа в 1730-х роках і Філдінга в 1750-х.

- ² Лорд-уповноважений — один із 5 лордів-уповноважених, які входять до складу керівництва міністерства фінансів Великої Британії.
- ³ Вочевидь, ідеться про Джорджа Литтлтона та Ральфа Аллена. Ральф Аллен (1694–1764), якому Філдінг присвятив свій останній роман «Амелія», був, за визнанням самого Філдінга, рідкісним винятком у середовищі представників англійської буржуазії XVIII століття. Аллен почав свою кар’єру на посаді дрібного поштового службовця в Баті й закінчив життя мільйонером. Разом із Литтлтоном Аллен став прототипом сквайра Олворсі. Після смерті Філдінга Аллен надавав матеріальну допомогу сім’ї письменника.
- ⁴ Герцог Бедфордський або герцог Бедфорд (Джон Рессел; 1710–1771) — впливовий член тієї ж політичної групи, до якої належав і Литтлтон. Ймовірно, саме за його сприяння Філдінга у 1748 році призначили мировим суддею; пізніше письменник жив у його будинку на Боу-стріт.
- ⁵ Ці слова приписують англійському поетові Александру Поупу (Alexander Pope; 1688–1744) і запозичені, вочевидь, із його поеми «Проби про людину» (англ. «Essay on Man»; 1733–1734).

РОЗДІЛ І.

Вступ, або ж перелік страв учти

Автор повинен розглядати себе не як джентльмена, що влаштовує званий обід чи безкоштовне частування, а як людину, яка тримає громадську харчівню, де кожен годується за власні гроші. У першому разі добре відомо, що господар пригощає тими наїдками, якими захоче, й хоча це може і не відповідати смакам гостей, а то й цілком їм суперечити, ті не повинні прискіпуватися до нього — о ні! — навпаки, добре виховання вимагає від них на словах хвалити й виславляти все, що їм подадуть. Зовсім не те чекає на власника таверни. Люди, які платять за те, що їдять, наполягатимуть на задоволенні своїх смаків, хай би якими вибагливими чи вишуканими вони не були — і якщо щось їм буде не до вподоби, вони неодмінно скористаються своїм правом гудити, паплюжити й навіть послати під три чорти преславний обід.

Для того, щоб уберегти відвідувачів від такого розчарування, чесний і добропорядний господар пропонує їм карту наїдків, із якою може ознайомитися кожен охочий, зайшовши у заклад; а вже ознайомившись із запропонованим частуванням, може або залишитися та вдовольнитися тим, що йому приготують, або ж вирушити в якусь іншу їдальню, яка краще задовольнятиме його смаки.

Позаяк ми не вважаємо ганебним послуговуватися кмітливістю й тямущістю будь-кого, хто здатен нас чогось навчити, то теж вдамося до метóди сих чесних рестораторів і не обмежимося лише загальним меню всього нашого подальшого частування, а запропонуємо нашому читачеві детальний опис кожної страви, яка подаватиметься у цьому та в кожному з наступних томів.

Провізією нам слугуватиме не що інше, як Людська Натура. І я не боюся, що мій розсудливий читач, хоча б і з найвибагливішим смаком, почне нарікати чи крутити носом і висловлювати незадоволення через

те, що я запропонував лише один предмет. Адже й черепахове м'ясо — що добре відомо абиякому олдерменові з Брістоля, який пречудово розбирається в наїдках завдяки власному багаторічному досвіду, — крім вишуканої й ніжної спинки та животика під панциром, містить у собі ще й інші їстівні частини; так само й освічений читач не може не знати, що й людська натура, означена тут однією загальною назвою, вирізняється надзвичайним різноманіттям, і що майстерний кухар швидше перебере увесь арсенал тваринної та рослинної їжі у світі, ніж автор вичерпає таку безмежну тему. Припускаю, що люди з вишуканим смаком можуть заперечити, що страва буде надто простою й тривіальною — але хіба ж не це складає суть усіх романів, п'єс і поем, якими завалено шинкваси? Багато вишуканих страв може забракувати любитель тонких насолод, проголосивши їх простими та буденними через те, що їх подають у жалюгідних місцинах під тією ж назвою. Насправді ж істинну людську натуру в книжках знайти так само важко, як байоннську шинку чи болонську ковбасу у крамничках.

Але головне — якщо продовжити ту саму метафору — полягає в тому, як таку страву приготувати, бо, за словами містера Поупа⁶:

«Що кожен часто знає, та не вміє влучно у слова вкладати⁷».

Та сама тварина, певна частина якої мала честь бути з'їденою за обідом у герцога, водночас може бути огуджена в іншій своїй частині; а якісь шматки її взагалі могли теліпатися на гакові в найогиднішій м'ясарні. То в чому ж тоді різниця між їжею вельможі та воротаря — якщо обидва обідають тією самою яловичиною чи телятиною — як не в приправах, приготуванні, гарнірі, способі подачі та сервіруванні? Тому одна страва збуджує й розпалює і наймлявіший апетит, а інша відштовхує та притлумлює найгостріший та найсильніший голод.

Так само цінність інтелектуального частування полягає не так у самому предметові, як в авторовій майстерності подати його як належить. Отож, як же ж втішитися наш читач, виявивши, що ми у своєму опусі послідовно дотримувалися найважливіших засад найкращого кухаря, якого породжувала наша доба, а можливо, навіть вік Геліогабала⁸! Подібний кухмістер, як добре відомо всім охочим до смачненького, починає з того, що подає найпростіші наїдки своїм зголоднілим гостям і поступово — мірою того, як вони «накладають возика» — переходить до найдовершеніших соусів та приправ. Так

само й ми запропонуємо спочатку людську натуру непересиченому апетитові нашого читача — в тому простому та природному вигляді, в якому можна її знайти в нашій країні, — а тоді вже посічемо нашу страву, перемішаємо та присмачимо її гострими й пікантними французькими та італійськими приправами удаваності та моральних вад, які з надлишком постачають нам королівські двори та великі міста. Не маємо сумніву, що за допомогою цих засобів нам вдасться спокусити нашого читача перечитувати наш твір нескінченно — так само, як згаданий нами великий кухмістер здатен спонукати своїх їдців споживати їжу без міри.

Виклавши все згадане, ми далі вже не моритимемо голодом тих, кому припала до смаку наша «карта наїдків» і перейдемо відразу до першої страви нашої учти.

⁶Александр Поуп (Alexander Pope; 1688–1744) — англійський поет XVIII століття, реформатор англійської віршованої просодії (т.зв. «героїчного куплету»), перекладач Гомерової «Іліади» сучасним (на той час) віршем, сатирик, філософ (автор віршованого «Досвіду (Проби) про критику») — «An Essay on Criticism», вид. 1711); наведені рядки узяті з поеми «Проба (Досвід) про критику».

⁷Переклад Лесі Лисенко.

⁸Геліогабал, або Елагабал (Marcus Aurelius Antoninus Heliogabalus; *204–222) — римський імператор з династії Северів з червня 218 р. по березень 222 р.

РОЗДІЛ II.

Короткий опис сквайра Олворсі⁹ та детальніші відомості про міс¹⁰ Бріджет Олворсі, його сестру

У тій частині західної половини нашого королівства, яку зазвичай іменують Сомерсетшир, не так давно мешкав, а може, ще й досі мешкає джентльмен на ім'я Олворсі, якого справедливо можна назвати мазунчиком і природи, і фортуни — бо обидві вони немовби позмагалися за те, аби якнайбільше його обдарувати та облагодіяти. Із цього погляду природа була навіть успішнішою, бо вона наділила його численними дарами; натомість у розпорядженні фортуни був лише один дар, і його вже вона відвалила так щедро, що багато хто вважатиме, що цей її дарунок із надлишком перевершує все подароване природою. Від першої з них він отримав приємну зовнішність, міцну статуру, ясний розум та зичливе серце — а завдяки другій вступив у володіння одним із найбільших маєтків королівства.

Сей джентльмен замолоду одружився з вельми достойною та вродливою жінкою, яку кохав до самозабуття; від неї він мав трьох дітей, але всі вони померли ще в дитячі роки. Він мав нещастя поховати також і свою кохану дружину, що сталося приблизно за п'ять років до того, як розпочалася наша історія. Цю важку втрату він пережив стоїчно, як людина розсудлива, хоча, мусимо визнати, частенько він висловлювався доволі химерно, бо незрідка казав, що й досі вважає себе одруженим, стверджуючи, що його дружина вирушила у подорож трохи раніше за нього — в мандрівку, в яку він, безперечно, рано чи пізно піде слідом за нею; тож немає жодного сумніву, що він зустрінеться з нею в місці, де вони вже ніколи не розлучаться — судження, через які одна частина сусідів ставила під сумнів його здоровий глузд, друга — його релігійність, а третя — щирість.

Тепер він здебільшого жив відлюдником у сільській глушині із сестрою, до якої відчував найніжнішу приязнь. Ся леді трохи переступила тридцятилітній рубіж — вік, коли, на думку злостивців, уже пристойно називатися старою дівою. Вона була з тих жінок, яких ми вихваляємо радше за високі моральні якості, ніж за красу, та яких представниці навіть власної статі називають «пречудовими жінками» — авжеж, із тих, про яких зазвичай кажуть: «дуже порядна жінка». А й справді — вона була далека від того, щоб жалкувати, що не є красунею, і згадувала про подібну чесноту — якщо це можна вважати чеснотою — не інакше, як зі зневагою, ба навіть частенько дякувала Богові за те, що не така гарна, як міс Ім'ярек, що її краса завела в неабияку халепу, якої та леді, либонь, могла б уникнути. Міс Бріджет Олворсі (бо саме так звали сю леді) цілком справедливо вважала жіночі принади лише пасткою для себе — так само, як і для всіх інших; однак, попри власну безпеку, вона була настільки обачною у своїй поведінці й трималася настільки обережно, неначе на неї були розставлені геть усі пастки, призначені для її статі.

І справді, я помітив, хоча це може видатися читачеві й незбагненим, що така її обачна настороженість радше нагадувала загони місцевої міліції¹¹, готові тим затятіше виконувати свої обов'язки, чим меншою є небезпека. Подібна обачність доволі ганебно й малодушно полишає перших красунь, що їх так жадають, бажають і прагнуть усі чоловіки, красунь, перед якими вони мліють, падають ниць і розставляють усі можливі тенета, проте ця обачність ні на крок не відступає від жінок того високого штибу, до якого сильна стать відчуває глибоку й побожну повагу та яких (гадаю, лише через розпач зазнати поразки) вони так ніколи й не наважуються атакувати.

Читачу, перш ніж ми продовжимо сю історію, вважаю за потрібне попередити тебе, що відхилятимуся від нашої розповіді при першій же нагоді; а коли це робити, мені знати краще, ніж будь-якому критику; і тут я б іще хотів додати таке: нехай би критики займалися власними справами і не пхали носа у справи інших та твори, які аж ніяк їх не стосуються, і допоки вони не нададуть мені доказів своїх повноважень бути суддями, я й не зважатиму на їхні присуди.

¹¹ Олворсі — Вседостойний.

¹⁰ За часів Філдінга, вочевидь, не було усталених та чітко визначених форм звертання до заміжніх та незаміжніх жінок різних суспільних класів. Звідси, ймовірно, і відбувається певна плутанина у звертанні до представниць жіночої статі в романі «Том Джонс». Так, уже на початку свого твору автор навперемін називає незаміжню сестру містера Олворсі то *міс*, то *місіс* Бріджет, відтак звертання *місіс* не має стосунку до сімейного статусу й означає просто *пані*. Так само, як звертання *мадам* до молодої незаміжньої дівчини або ж до її служниці свідчило лише про те, що у XVIII столітті ще зберігалось первісне значення французького *ma dame*, абсолютно тотожного тогочасному англійському *my lady*. У нашому перекладі ми зберігаємо усі особливості тогочасних гоноративів.

¹¹ Trained bands — загони англійської міліції в XIV–XVIII ст.

РОЗДІЛ III.

Дивний випадок, який стався з містером Олворсі, коли він повертався додому. Благопристойна поведінка місіс Дебори Вілкінз із кількома осудливими ремарками стосовно незаконнонароджених дітей

У попередньому розділі я вже повідомляв читачеві, що містер Олворсі успадкував великі статки; він мав добре серце, але не мав сім'ї. Із цього, без сумніву, багато хто виснує, що жив він як чесний чоловік, нікому не боргував ані шилінга, користався лише тим, що йому належало, вміло вів господарство, щедро частував сусідів, виступав доброчинцем для бідних — себто, для тих, хто воліє ліпше просити милостиню, ніж працювати, — кидаючи їм крихти зі свого столу, і що насамкінець він помер багатієм, залишивши по собі притулок для убогих.

І справді, він багато що з цього робив; однак якби він обмежився лише таким, то я сам би доручив йому увіковічити своє ім'я на гарненькій пам'ятній дошці над входом у притулок.

Але темою нашої розповіді будуть справи незвичайніші — інакше я лише змарную свій час, викладаючи на папері таку чималу історію — аби й ти, мій проникливий читачу, міг із неабиякою користю та задоволенням помандрувати сторінками твору, який дехто з авторів-жартівників встиг уже охрестити «Історією Англії».

Повних три місяці містер Олворсі пробув у Лондоні в якихось особливих справах, про які я нічого не знаю, однак, вочевидь, дуже важливих — судячи з того, що вони так надовго затримали його далеко від дому, хоча зазвичай він не полишав свій маєток навіть на місяць. Він повернувся додому пізно ввечері та, нашвидкуруч повечерявши в товаристві сестри, пішов, вельми втомлений, до своєї кімнати. Там, простоявши кілька хвилин навколішки в молитві, — звичка, якої не

порушував за жодних обставин, — він саме збирався лягти до ліжка, коли, відкинувши ковдру, на свій крайній подив уздрів там загорнене в якусь грубу шматину немовля, що міцно й солодко спало на простирадлі. Кілька хвилин він стояв, спантеличений картиною, та позаяк добросердність завжди перемагала в ньому, невдовзі містеру Олворсі стало шкода бідолашного маляти перед ним. Він подзвонив і наказав негайно розбудити та покликати немолоду служницю, а сам тим часом зацікавлено розглядав красу невинності, яка постала перед ним з усією свіжістю, притаманною сплячим немовлятам, і, поглинутий власними думками, забувся настільки, що коли матрона увійшла, то побачила його в самій лише спідній сорочці. А між тим служниця дала своєму господареві достатньо часу, щоб одягнутися: з поваги до нього та з огляду на пристойність вона й сама провела не одну хвилину, поправляючи волосся перед дзеркалом, не зважаючи на той поспіх, з яким її прикликав лакей і попри те, що її господаря, можливо, розбив апоплексичний удар або з ним сталося якесь інше лихо.

Тому немає нічого дивного, що така особа, яка сама суворо дотримується правил пристойності, може бути неабияк шокована найменшим відхиленням від цих правил в інших. Отож, щойно вона відчинила двері й побачила свого господаря біля ліжка зі свічкою в руці в самій нічній сорочці, то відсахнулася в страшному перелякові та, ймовірно, зімліла б, якби він вчасно не згадав, що не зовсім одягнений і не поклав край її страхам, попросивши її побути за дверима, поки він не накине на себе якийсь одяг, аби не бентежити невинний зір пані Дебори Вілкінз; адже вона, хоча й дожила до п'ятдесят другого року життя, присягалася, що зроду-віку не бачила чоловіка без камзола. Зубоскали та цинічні дотепники, можливо, почнуть насміхатися з такого її переляку, але мій поважніший читач, узявши до уваги нічну пору й те, як негадано матрону підняли з ліжка та вигляд, у якому вона застала свого господаря, вповні зрозуміє і навіть схвалить таку її поведінку — хіба що подібна обачність, що має бути притаманна дівицям у той період життя, якого досягла місіс Дебора Вілкінз, трохи зменшить його захват.

Отож, коли місіс Дебора Вілкінз повернулася до кімнати і господар повідав їй про знайдене немовля, то вона була налякана навіть більше,

ніж він і не могла втриматися від вигуку, а в її погляді та голосі з'явився жах:

— Господи Боже, що ж тепер робити?

Містер Олворсі відповів, що вона притьмом має потурбуватися про немовля, а вранці він розпорядиться підшукати годувальницю.

— Слухаю, сер, — сказала вона, — і сподіваюся, що ваша милість віддасть наказ заарештувати ту хвойду, його матір; бо це має бути хтось, хто мешкає по сусідству; і я б сама хотіла бачити, як її доправлятимуть у Брайдвелл¹², відшмагавши перед тим на задку візка. Воістину тих шльондр як не карай, а все буде мало! І присягаюся, що це в неї не вперше! Яке нахабство — підкласти немовля вашій милості!

— Підкласти його мені, Деборо? — озвався Олворсі. — Не думаю, що в неї були такі наміри. Гадаю, вона вдалася до такого способу, аби забезпечити свою дитину; і, по щирості, я навіть радий, що вона не зробила нічого гіршого.

— Вже й не знаю, що може бути гіршого! — вигукнула Дебора. — Бо такі розпусниці підкидають плоди своїх гріхів під двері чесних чоловіків, і хоча ваша милість добре знає, що ви непричетні до цього, однак світ схильний до осуду, й траплялось чимало випадків, коли чесні чоловіки змушені були ставати батьками дітей, про яких вони ні сном ні духом не відали; і якщо ваша милість візьме турботи про дитину на себе, це зародить у людях підозри; крім того, чому ваша милість повинна робити те, чим має опікуватись парафія? Як на мене — якби то була дитина якогось порядного чоловіка, то ще нехай... Тож, що стосується мене, то мені навіть гидко торкнутися такого вилупка: я їх навіть і за людей не вважаю. Тьху! Як воно смердить! І дух у нього не християнський! Якби я насмілилася давати вам поради, то на вашому місці я поклала би його у кошик, віднесла під двері церковного старости й залишила там. Ніч тепла — хіба що трохи вітряно і накрапає дощ — але якщо дитя як слід загорнути і покласти в теплий кошик, то два проти одного, що воно доживе до ранку, допоки його не знайдуть. А як ні... — то ми виконали свій обов'язок, належно потурбувавшись про нього; а для таких створінь, можливо, навіть краще померти невинними немовлятами, ніж вирости й піти стежкою своїх матерів, бо нічого кращого від них і не очікують.

Деякі вислови у цій промові могли б образити містера Олворсі, якби він уважно її слухав, але він саме підставив палець немовляті, яке, легенько стискаючи перст, немовби благало про допомогу і цим однозначно переважило елоквенцію місіс Дебори, навіть якби та була вдесятеро красномовнішою. Отож, містер Олворсі розпорядився, щоб місіс Дебора віднесла немовля до себе в ліжку, а сам він прикликав служку, щоб той потурбувався про кашку й таке інше, якби немовля прокинулося. Він також наказав, щоб на ранок приготували пелюшки для немовляти і щоб дитя принесли йому вранці, щойно воно прокинеться.

Й такою була тямущість місіс Вілкінз, і таку повагу відчувала вона до містера Олворсі, в будинку якого займала пречудове місце, що вона безумовно підкорилася його категоричним наказам. Отож вона взяла немовля на руки й уже без помітної відрази до незаконності його появи на світ провістила, що це — милий малюк, і відтак подріботіла до своєї кімнати. А містер Олворсі поринув у той приємний сон, яким спрагле добра серце схильне втішатися, коли буває нарешті цілком задоволене. Позаяк такий сон є набагато милішим за той же сон після тривного обіду, то я доклав би ще трохи зусиль, щоб уповні змалювати його принади своєму читачеві — якби лише знав, яку прогулянку на свіжому повітрі порекомендувати тому, щоб і він надбав подібний апетит.

¹² Брайдвелл — в'язниця в Лондоні з суворим режимом. Була відома тим, що утримання в ній було «гіршим за смерть». Проіснувала до 1894 року, коли була знесена. Ця назва стала синонімом поліцейських відділків та місць утримання під вартою в Англії та Ірландії.

РОЗДІЛ IV.

Небезпека для читацького карку через карколомний опис, але все закінчується гаразд. Велика поблажливість міс Бріджет Олворсі

Готичний стиль в архітектурі не міг би породити нічого шляхетнішого, ніж будинок містера Олворсі. У ньому була якась велич, що викликала трепет, і він міг позмагатися з найкращими зразками грецької архітектури. Всередині він був такий самий зручний, як і солідний зовні.

Стояв він на південно-східному схилі пагорба, однак ближче до підніжжя, ніж до вершини — так, що з північного сходу був захищений гайком із древніх дубів, які кучерявилися над ним, поступово підіймаючись, приблизно з пів милі, — тобто достатньо високо, щоб звідти можна було помилуватися пречудовим краєвидом долини, яка лежала внизу. У центрі гайка спускалася до будинку премила галявинка, а зі вкритої ялинками скелі у її верхній частині било повноводе джерело, утворюючи безперервний каскад заввишки близько тридцяти футів, який спадав не з прискалку на прискалок, а лився природним потоком вищербленим і порослим мохом камінням аж до самого підніжжя скелі, а вже там весело збігав кременистим річищем, долаючи тепер уже значно меншу кількість прискалків, і нарешті, приблизно за чверть милі нижче від південної стіни будинку, біля самого підніжжя схилу впадав в озеро, яким можна було помилуватися з усіх вікон фасаду. Із цього озера, яке містилося в центрі облямованої групами буків та в'язів прегарної рівнини, що слугувала пасовищем для овець, витікала річка, звиваючись упродовж кількох миль між дивовижним буянням мальовничих лук та лісів, нарешті впадала в море, утворюючи широкий рукав із острівцем посередині, що затуляв собою дальшу панораму.

Праворуч від цієї рівнини лежала оточена кількома селищами ще одна, не така широка, яку завершувала обвита плющем вежа напівзруйнованого абатства зі вцілілою частиною фасаду.

Пейзаж ліворуч являв собою мальовничий парк, розбитий на вельми нерівній місцевості; у ньому було все розмаїття пагорбів, галявин, гаїв і води — і все це було розплановано з відмінним смаком, у якому вгадувалося не так мистецтво садівника, як самої природи. Далі за парком пейзаж поступово змінювався і переходив у пасмо диких гір, вершини яких вкривали хмари.

Це була середина травня, і ранок був винятково погідний, коли містер Олворсі вийшов на терасу, де світанок із кожною хвилиною дедалі ширше відкривав усе нові й нові принади панорами, яку ми щойно описали, і тепер у потоках світла, що лилися з небесного склепіння, неначе провісники прийдешньої пишноти, у повному блиску величі з'явилося сонце — і лише один об'єкт у Всесвіті міг його затьмарити: це був сам містер Олворсі — людська істота, сповнена доброти до ближнього, — який розмірковував над тим, у який спосіб найкраще прислужитися Творцеві, роблячи добро його створінням.

Читачу, будь обережний! Я доволі необачно завів тебе на вершину такого колоса, як особа містера Олворсі — і як тобі спуститися звідти, щоб не звернути собі карк, я не знаю. Однак спробуймо якось зіслизнути звідти разом, бо міс Бріджет уже тельняє у свій дзвіночок, запрошуючи містера Олворсі на сніданок, на якому і я мушу бути присутнім, і лише радітиму, якщо й ти приєднаєшся до мене.

Містер Олворсі обмінявся звичними вітаннями з міс Бріджет і після того, як розлили чай, звелів покликати місіс Вілкінз, повідомивши сестрі, що має для неї подарунок; та подякувала — домисливши, напевне, що то якась нова сукня чи прикраса. Насправді брат досить часто робив їй такі подарунки, і вона на догоду йому витрачала чимало часу на свій туалет. Наголошую — на догоду йому, бо сама вона зневажливо ставилася до своїх нарядів, а також до тих леді, які лише ними й цікавляться. Але якщо такими були її очікування, то уявімо, яким жорстоким виявилось її розчарування, коли місіс Вілкінз, виконуючи хазяйський наказ, принесла їй натомість немовля! Усім відомо, що граничний подив змушує нас оніміти, тож міс Бріджет не

вимовила ні слова, поки брат не почав говорити й не оповів їй всю історію; позаяк читач її вже знає, то ми її і не переповідатимемо.

Міс Бріджет всякчас надавала великого значення тому, що леді воліють називати доброчесністю, і сама дотримувалася таких суворих правил, тож від неї всі очікували — й, особливо, місіс Вілкінз — що вона дасть вихід гірким словам і негайно запропонує відіслати дитину, наче шкідливу тваринку, з дому; натомість міс Бріджет доволі приязно поставилася до ситуації та навіть виявила певне співчуття до безпорадного дитяти й похвалила брата за виявлене милосердя. Можливо, читач пояснить таку її поведінку поблажливістю до містера Олворсі — якщо ми йому повідомимо, що наш благодійник завершив свою розповідь, рішуче висловившись, що потурбується про дитину та виховає її як власне дитя, бо, по правді, міс Бріджет завжди прагнула догодити братові й дуже рідко (а точніше, ніколи) не суперечила йому. Звісно ж, іноді вона робила поодинокі зауваження щодо того, які ж-бо чоловіки вперті й неодмінно хочуть робити все по-своєму та як би їй хотілося мати власні, незалежні статки — але все це вона висловлювала тихим голосом, що більше скидалося на буркотіння.

Однак якщо вона не дала собі волі стосовно дитини, то щедро накинулася на бідолашну невідому матір, яку обізвала безсоромною шльондрою, розпусною дівкою, безстидною повією, нечестивою блудницею, грішною мандрьохою та багатьма іншими назвиськами, якими її доброчесний язик не втомлювався таврувати тих, хто безчестить її стать.

Почали радитися, як знайти матір. Спочатку ретельно перебрали жіночу челядь у домі й усім винесли виправдальний вирок — що було безсумнівною заслугою місіс Вілкінз, адже вона сама добирала служниць, отож, важко було знайти подібне зборище опудал деінде.

Наступним кроком були розшукові заходи серед мешканок парафії. Справу доручили місіс Вілкінз, яка мала здійснити розслідування з усією можливою ретельністю та доповісти про його результати вже по обіді.

Отак розпорядившись, містер Олворсі звично сховався у свій кабінет, полишивши дитину на сестру, яка на його прохання тепер перебрала турботи про немовля на себе.

РОЗДІЛ V.

Що містить цілком звичні речі з вельми незвичними зауваженнями стосовно них

Коли господар пішов, місіс Дебора мовчки застигла на місці, очікуючи подальших розпоряджень від міс Бріджет; бо навчена досвідом домоправителька, хай там що сказав господар, не надто на те зважала, позаяк дуже добре знала, що думки її пані під час братової відсутності радикально відрізняються від висловлених у його присутності. Міс Бріджет, однак, недовго протримала її в невіданні, бо добра леді, пильно придивившись до немовляти, що спало на руках у місіс Дебори, не стрималася й міцно поцілувала дитя, заявивши, що захоплена його красою та чарівністю. Щойно місіс Дебора це побачила, як кинулася пригортати та обцілювати маля з таким запалом, який іноді змушує статечну сорокап'ятилітню даму пестити свого молодого й міцного нареченого із пронизливими скрикуваннями: «Яке гарнесеньке! Моє солоденьке! Такого гарненького хлоп'яти ще світ не бачив!».

Подібні вигуки продовжувалися, аж поки їх не урвала господиня, що нарешті взялася виконувати братове доручення, розпорядившись приготувати для дитини все необхідне й відвівши під дитячу чи не найкращу кімнату в будинку. Її розпорядження були такі великодушні, що навіть якби це було її власне дитя, то й тоді вона не змогла би зробити для нього більше; але щоб наш доброчесний читач не надто засуджував її за таку ревність стосовно знайди, будь-яке милосердя до якого суперечить законам релігії, вважаємо своїм обов'язком зазначити, що свої розпорядження вона завершила такими словами: Оскільки, мовляв, то була братова примха — всиновити хлопчиська — то, на її думку, до маленького господаря слід ставитися якомога ласкавіше. Що ж стосується її особисто, то вона не може не думати,

що це — лише потурання розпусті, однак вона надто добре знає впертість чоловіків, аби суперечити їхнім безглуздим забаганкам.

Такими-от міркуваннями вона зазвичай супроводжувала, як ми вже натякали, свою поступливість братовим забаганкам, тим самим демонструючи, що вповні усвідомлює все безумство та безглуздість цих бажань, яким усе ж підкоряється. Мовчазна покірність не потребує напруження волі, а отже, дається досить легко і без жодних зусиль; однак коли дружина, дитина, родич чи друг виконують те, чого ми від них хочемо, з бурчанням та знехотя — із виразами незадоволення чи досади, то очевидні зусилля, з якими вони все виконують, значно підвищують цінність їхніх старань у наших очах.

Позаяк це одне з тих глибоких зауважень, до яких мало хто з читачів міг би домислитися самотійно, я вирішив за краще допомогти йому; але таку люб'язність я не так часто являтиму в цьому творі. Звісно ж, що я вкрай рідко — а може, й узагалі ніколи — не потуратиму йому; хіба що в таких випадках, як оце зараз, коли подібне відкриття може бути зроблене лише з допомогою натхнення, яким обдаровані лише ми, письменники.

РОЗДІЛ VI.

Місіс Дебора вводиться у середовище парафіян за допомогою порівняння. Короткі зауваження про Дженні Джонс — з описом усіх тих труднощів та ускладнень, які можуть спіткати молоду жінку на шляху пізнання

Місіс Дебора, прилаштувавши дитину згідно з побажаннями свого хазяїна, приготувалася тепер відвідати місця, де, ймовірно, могла ховатися матір.

Як-от при вигляді шуліки — величезного птаха, що ширяє у височині, зависши над головами, у страху завмирають усі пернаті, а залюбливий голубок чи якась інша невинна пташка сіють круг себе паніку й, тріпочучи, розлітаються по сховках, а той самий коршак гордо розсікає повітря, сповнений власної гідності, замишляючи якесь зло, — так само при звістці про наближення місіс Дебори всі мешканці околиці, тремтячи, прожогом кинулися у свої домівки, і кожна матрона молилася, щоб ті відвідини обминули її. Ось місіс Вілкінз поважною ходою велично наближається до поля битви: гордо звівши сановиту голову, чванячись власною зверхністю та обмізковуючи плани наступного викриття.

Проникливий читач навряд чи зможе зрозуміти з цього порівняння, чи ж усвідомлювали бідолашні парафіяни мету, з якою місіс Вілкінз з'явилася до них, однак гадаю, що якщо ця преппишна метафора «засне» на якусь сотню років — допоки цей твір не потрапить до рук майбутнього коментатора — то в цьому місці я вважаю за свій обов'язок трішечки допомогти читачеві.

Отже, мій намір — показати, що так само, як у вдачі шулік пожирати дрібне птаство, так і в натурі таких осіб, як місіс Вілкінз є ображати та тиранити простий люд. Насправді це засіб, до якого вони вдаються, щоб компенсувати власне раболіпство й догідливість перед своїми

господарями, адже це цілком слушно, що раби й підлесники стягують з тих, хто стоїть нижче, такі самі податки, які самі вони платять тим, хто стоїть вище.

Щоразу, коли місіс Дебора змушена була демонструвати граничну покірливість перед міс Бріджет, тим самим трохи псуючи свою природну вдачу, вона зазвичай вирушала «в народ» і відводила душу, виливши на парафіян усю свою злостивість; з цієї причини вона ніколи не була бажаною гостею: по правді кажучи, її всі одностайно боялися й ненавиділи.

Прибувши на місце, вона негайно подалася в помешкання однієї немолодої матрони, до якої, позаяк та мала щастя миловидністю й за віком нагадувати її саму, була прихильніша, ніж до інших. Саме цій жінці вона й виклала все, що сталося, й повідомила мету своїх нинішніх відвідин. Обидві кумасі тут же перебрали всіх юних дівиць округи, й нарешті їхні підозри впали на Дженні Джонс, яка, щодо чого вони обидві погодилися, найімовірніше, згрішила.

Та Дженні Джонс була не така вже й гарненька — ні з очей, ні з плечей — однак природа до певної міри компенсувала їй брак краси тим, що так цінують леді, чиї судження з роками досягли повної зрілості: природа щедро наділила її неабияким розумом. І цей свій дар Дженні ще й розвинула навчанням. Кілька років вона була служницею у шкільного вчителя, який, помітивши в ній великі здібності та величезне бажання вчитися — адже кожную вільну годинку вона присвячувала студіюванню шкільних підручників — був настільки чи то добрий, чи то божевільний — то вже як читачеві заманеться це назвати — аби навчити її ще й латини: до того ж у такому об'ємі, що вона знаннями не поступалася більшості освічених молодиків того часу. Ця перевага, однак — як і більшість не зовсім звичних достоїнств — тягла за собою деякі маленькі незручності, адже не слід дивуватися, що настільки добре освічена молода жінка може знаходити так мало задоволення у товаристві рівних собі за походженням, але за розвитком значно нижчих за неї; тож зовсім не дивно, що така її вищість, яка неминуче знайшла відображення в її поведінці, викликала серед інших щось на подобу заздрості та недоброзичливості, й ці почуття тліли в серцях її товаришок від того часу, як вона вже повернулася додому.

Ця заздрість, однак, не проявлялася відверто доти, поки бідолашна, на превеликий подив усіх і на досаду молодих дівчат парафії, якось у неділю привселюдно з'явилася в новій шовковій сукні, мереживному капелюшку та з відповідними аксесуарами.

І полум'я, яке до того часу лише жевріло, вирвалося зовні. Навчаючись, Дженні підживила і свою гордість, однак жодна з її сусідок не висловила готовності виказувати їй пошану, чого та тепер, вочевидь, вимагала; тож нині замість шанобливого захоплення вона отримала лише ненависть та образливі зауваження за її пишне вбрання.

Уся парафія проголосила, що вона не могла отримати такі речі чесно; батьки ж інших дівчат, замість того, щоб побажати і своїм донькам таких же убрань, вітали себе з тим, що їхні чада того не мають.

Напевно, саме тому ся добра жінка згадала місіс Вілкінз ім'я бідолашної дівчини першим; але була й інша обставина, яка зміцнила підозри місіс Дебори — останнім часом Дженні Джонс часто була в будинку містера Олворсі. Вона виконувала обов'язки доглядальниці міс Бріджет, яку підкосив жорстокий напад хвороби, тож немало ночей провела вона біля ліжка болящої; до того ж сама місіс Вілкінз бачила Дженні в будинку якраз у день приїзду містера Олворсі. Хоча ця зірка особа спочатку не вказала жодних підозр, позаяк, за її власними словами, «завжди вважала Дженні вельми розсудливою (хоча насправді дуже мало її знала) й радше підозрювала б одну з тих непутящих нетіпах, які корчили з себе бозна-що, бо, бачте, вважали себе неабиякими красунями».

Дженні негайно було наказано з'явитися до місіс Дебори, що вона відразу ж і зробила. Коли місіс Вілкінз, з поважним виглядом суворого судді, почала свою промову словами: «Зухвала розпуснице!», тон її радше нагадував винесення вироку засудженому, ніж оголошення підозри обвинуваченому.

Хоча з причин, згаданих раніше, місіс Дебора й була цілковито переконана у винуватості Дженні, цілком очевидно, що містер Олворсі вимагатиме переконливіших доказів провини; втім, дівчина позбавила своїх обвинувачів такого клопоту, відверто в усьому зізнавшись. Це зізнання, хоча й зроблене у формі щирого каяття, не надто пом'якшило місіс Дебору, яка тепер висунула нове звинувачення — в іще

образливіших виразах; не більше успіху воно мало й серед численних глядачів, що зібралися довкола. Дехто з них кричав, що вони, мовляв, знали, що шовкові сукні «мадами» тим і закінчатся; інші ж уїдливо відгукувалися про її вченість. Жодна з присутніх жінок не втрималася від спокуси висловити своє «фе» бідолашній Дженні, яка стійко все стерпіла — за винятком злої витівки однієї кумасі, яка презирливо оглянула звинувачену й, задерши носа, промовила: «Невибагливий же, певно, той чоловік, який купує шовкові сукні такий погані!».

На це Дженні відповіла з різкістю, яка мала би здивувати розсудливого спостерігача, адже він був свідком незворушності, з якою дівчина терпіла всі образливі закиди щодо її доброчесності — однак, можливо, її терпіння просто вичерпалося, бо ця чеснота дуже швидко зношується від частого використання.

Досягнувши неабияких успіхів у своєму розслідуванні, місіс Дебора тріумфально повернулася додому й у призначений час надала детальний звіт містерові Олворсі, якого вельми здивувало почуте, бо він знав про надзвичайні здібності та успіхи згаданої дівчини, яку навіть мав намір видати заміж, призначивши невелике грошове забезпечення, за місцевого парафіяльного священника. Його смуток із цього приводу був не меншим за задоволення, яке відчувала місіс Дебора, і багатьом читачам таке почуття видасться значно справедливішим.

Міс Бріджет перехрестилася і сказала, що від цієї хвилини сама вона вже ніколи не матиме доброї думки про жінок: дотепер Дженні мала щастя користатися її прихильністю.

Завбачливій домоправительці знову було наказано привести нещасну злочинницю до містера Олворсі — однак не для того, як сподівався дехто, щоб відіслати її у виправний дім, а щоб висловити їй докори та рятівні настанови, з якими любителі повчального чтива можуть ознайомитися в наступному розділі.

РОЗДІЛ VII,

який містить такі серйозні речі, що читач впродовж усього нього жодного разу не засміється — якщо він не має наміру покепкувати зі самого автора

Коли Дженні з'явилася, містер Олворсі відвів її у свій кабінет і сказав:

— Ти знаєш, дитя, що я як мировий суддя маю владу суворо покарати тебе за твою провину; і, вочевидь, тобі тим більше слід боятися покари, що ти ще й поклала свій гріх біля моїх дверей.

Однак, можливо, саме через те я й вирішив вчинити з тобою лагідніше, бо жодні особисті почуття не повинні впливати на рішення судді, тож я й не розглядатиму твій вчинок, коли ти підкинула дитину в мій дім, як обтяжливу обставину, а трактуватиму його на твою користь — вважаючи, що ти зробила це з природної любові до дитини, бо сподіваєшся, що тут її забезпечать краще, ніж це зробила б ти чи її негідний батько. Насправді я б набагато більше обурився, якби ти віддала немовля одній із тих бездушних матерів, які, здається, разом із невинністю позбавляються й усіх людських почуттів; тож я маю намір покарати тебе тепер за іншій твій гріх — тобто за втрату цноти — бо хай би як легковажно ставилися до нього люди розбещені, злочин цей є мерзенним за своїми наслідками.

Огидність цього злочину є цілком очевидною для кожного християнина, позаяк він кидає виклик законам релігії та чітким заповідям засновника цієї релігії. І легко довести, що наслідки будуть жахливі: бо що може бути страшнішим за Божий гнів через порушення Божих заповідей — та ще й за провину, за яку передбачена особливо тяжка покара?

Але всі ці речі — боюся, загалом надто незначні — є настільки очевидними, що людству нема жодної знадоби повідомляти про них, хай би як вони потребували постійного нагадування про себе. Тут

достатньо лише простого натяку, щоб пробудити в тобі думку — бо я хотів би викликати в тобі розкаяння, а не довести до відчаю.

Є й інші наслідки — хоча й не настільки огидні чи жахливі — однак такі, що здатні втримати представниць вашої статі від вчинення цього злочину.

Бо вчинивши його, ви, жінки, негайно знеславлюєтеся, і вас, мов прадавніх прокажених, виганяють із суспільства; принаймні ви можете розраховувати лише на товариство аморальних і пропащих людей, і жодна порядна людина не матиме з вами діла.

Якщо у вас є статки, то ви не зможете ними скористатися; якщо ж у вас їх немає, то ви ніколи їх і не набудете — ба навіть не в стані будете заробити собі на життя, адже жодна розважлива особа не візьме вас до себе в дім. Тож нерідко саме злигодні штовхають вас на шлях ганьби та бідувань, що незмінно закінчується погибеллю і тіла, і душі.

Чи ж може будь-яке задоволення компенсувати це зло? Невже абияка спокуса здатна настільки одурманити та обплутати вас, аби піти на таку нехитру угоду? Невже плотський потяг може настільки затьмарити у вас доводи розуму або настільки приспати їх, щоб ви були не в стані порятуватися втечею від злочину, який незмінно тягне за собою таку покару?

Якою ж низькою та мерзенною повинна бути така жінка, наскільки позбавленою почуття власної гідності та самоповаги — без чого ми не маємо права назватися людьми — якщо вона здатна опуститися до рівня найпримітивнішої тварини й пожертвувати всім, що в ній є великого та шляхетного — всім, що є в ній божественного на догоду хоті, спільній у неї з наймерзеннішими тварями! Бо жодна з жінок, безумовно, не стане виправдовуватися пристрастю. Це означало би визнати себе простим знаряддям та іграшкою в руках чоловіка. Кохання, хай би як по-варварськи ми не перекручували та не спотворювали значення цього слова, є пристрастю похвальною та розумною й може лише тоді стати нездоланною, коли є обопільною; бо хоча в Біблії і сказано, що ми повинні любити своїх ворогів, однак це ще не означає, що ми повинні любити їх такою самою палкою любов'ю, яку природно відчуваємо до наших друзів; тим більше ми не повинні жертвувати для них своїм життям і тим, що в нас є дорожчим за життя — нашою невинністю. І ким же, якщо не ворогом, може будь-

ridmi
ТВІЙ УЛЮБЛЕНИЙ КНИЖКОВИЙ

КУПИТИ